

A SZOCIALISTA TÁRSADALOM ELLENTMONDÁSÁIRÓL

Kevés olyan kérdés van, amelyet a köznapi gondolkodás nehezebben sajátít el, amellyel szemben nagyobb ellenállást mutatna, mint az ellentmondások problémája. A korrekt gondolkodás irtózik a logikai ellentmondásoktól, összeegyeztethetetlen velük; az ellentmondásos viszonyt nehéz elvonatkoztatni, az ember ellen-szenvvel viseltetik megnyilvánulási formáinak stabilitás-hiányával szemben, ezért van az, hogy allergiásan utasítja vissza elismerésüket.

Amikor a köznapi gondolkodás nem tudja tagadni az ellentmondás létezését, akkor azonosítja a patológikus, elfajuló állapottal. Ez a merőben előítélettel terhes értelmezés hozzájárult annak a nézetnek az elhíttetéséhez, mely szerint a valóság ideális állapota az ellentmondás-mentesség lenne.

Ez a felfogás minden antidialektikus jellege ellenére mélyen behatolt a szocialista társadalomra vonatkozó egyes elméletekbe is, amelyek explicite vagy implicitte összeegyeztethetetlennek tartották ezt a társadalmat az ellentmondások létezésével.

Egyesek szemében csökkentette a szocialista rendszer történelmi magasabbrendűségét annak lehetősége, hogy az ellentmondások e társadalomban is jelen vannak, holott ez — úgymond — a kapitalizmus sajátja, s a tőkés rend elavult jellegét, felváltásának szükségességét fejezi ki. Ebben a megvilágításban a szocializmus életképessége abban állna, hogy nem jellemzi az ellentmondások „gyógyíthatatlan betegsége”. E gondolatvezetés összetéveszti egyes preszocialista rendszerek történelmileg meghatározott ellentmondásainak sajátosságait és megnyilvánulási formáit általában az ellentmondással.

Az ellentmondásnak mint filozófiai kategóriának azonban semmi köze sincs ehhez a „józan ész” diktálta, az empirikus, kritikátlan gondolkodást jellemző látásmóddhoz. Az ellentmondás mint fogalom a valóság tárgyait és folyamatait összetevő strukturális viszonyok egyik sajátosságát jelöli, azt, hogy a tárgyak és folyamatok egymásba hatoló, egymástól különböző ellentétes elemekből tevődnek össze. A strukturális viszony ily módon közvetve ellentmondásos jellegű, az azonos, egymásba hatoló és ugyanakkor ellentétes elemek egysége. Az ellentmondások távolról sem jelentenek úgynevezett patológikus, egyensúlyt veszített állapotot, a jelenségek stabilitásának is velejárói.

Könnyű megérteni, hogy az ellentmondások se nem jók, se nem rosszak. Egyszerűen csak objektívek, léteznek. Az ellentmondások bizonyos megnyilvánulási formái a természetben és a társadalomban nehézségeket, válságot vagy egyenesen katasztrófát zúdítanak ránk. Éppen ezért fontos megismerni a különböző jelenségek jellegzetes ellentmondásait, előre látni őket, elkerülni vagy meghaladni ilyen jellegű mozgásukat. Másrészt nem minden ellentmondás segíti a fejlődést, amennyiben előrehaladást értünk. Számos ellentmondás katasztrófához és visszafejlődéshez, az adott jelenség lefelé ívelő mozgásához vezet, gyakran pedig — a természetre vonatkozóan — a véletlen terméke. Az ellentmondások a társadalomban sem vezetnek önműködően a haladáshoz, nem határozzák meg

gépiesen a fejlődést, csak abban a mértékben járulnak hozzá, amilyen mértékben az adott korban a történelem irányát kifejező társadalmi osztályok harcolnak ezeknek az ellentmondásoknak a túlhaladásáért a társadalmi fejlődés érdekében.

Mindebből az a fontos metodológiai következtetés származik, hogy a szocializmusban az ellentmondások nem jelentik a rendszer fogyatékoságát vagy korlátját.

*

A szocialista rendszerben létező ellentmondások sajátos jellegének feltárása elválaszthatatlan kapcsolatban van a társadalmi ellentmondásoknak antagonistá és nem antagonistá ellentmondásokra történő csoportosításával. Ez az osztályozás azonban még nem elégséges sem hatóköre, sem megalapozása tekintetében.

Az *antagonista* ellentmondás fogalma általában körvonalazott, bár e tekintetben is elég sok a pontatlanság. Általában — és teljesen megalapozottan — elfogadják azt, hogy az antagonizmus az ellenséges helyzetű, egymást kizáró osztályokra jellemző. Az ellentét mindig az *osztályhelyzetre* vonatkozik, nem pedig az érdekekre, ahogyan általában állítják, mivel az érdek csupán az objektív osztálydeterminánsok ilyen vagy olyan formában való tudatosodása.

Ezzel szemben a nem antagonistá típusúnak nevezett ellentmondásokat sokkal kisebb mértékben s kevésbé pontosan körvonalazzák. Ennek a típusnak a jellemzése arra épül, hogy az ellentmondás elemei nem sarkítottak, nem zárják ki egymást. Ez a kritérium egységbe von különböző ellentmondásokat annak alapján, hogy mi *nem* jellemzi őket az antagonista ellentmondásokkal szemben, de nem mutat rá arra, hogy melyek ezek, miből tevődnek össze. Így például kijelentik, hogy nem antagonistá jellegűek az ellentmondások a munkásosztály és a dolgozó parasztság között a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet szakaszában, s ugyancsak ilyenek a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság közöttiek a szocialista társadalomban. Nem veszik viszont figyelembe azt, hogy az első esetben a két társadalmi csoport, bár azonos vonásai is vannak, *minőségileg különbözők* egymástól, a második esetben viszont a két osztály azonos alaphelyzetű, azonos minőségű, s ezen belül léteznek különbségek is.

Mivel az ellentmondás a strukturális viszonyok sajátossága, az ellentmondástípusokat a viszonyt alkotó elemek egymástól való függésének és ellentétességének sajátos formái határozzák meg. Ennek az ismérvnek az alapján úgy véljük, a társadalmi ellentmondások *három típusát* különböztethetjük meg.

Antagonista oppozíció vagy ellentmondás az egymástól függő, de polarizált, szerkezetük (minőségük) révén egymást kizáró elemek közötti viszonyra jellemző; ezek leküzdhetetlen ellentmondások, ezeket csak az illető viszonynak, e viszony nem funkcionális elemének a felszámolásával lehet túlhaladni. E jellemzés fényében kiderül, hogy a tőkés termelési mód alkotóelemei közötti viszony antagonisztikus jellegű, mivel a kapitalista viszonyok nemcsak a gazdaság szabályozásának funkcióját töltik be, hanem van egy nem funkcionális szerepük is, a szabályozás módja ugyanis összeegyeztethetetlen a termelés társadalmi jellegével, ennek kiszélesedésével.

A második típusú társadalmi ellentmondás, a *minőségi különbség*, egymástól függő elemek viszonyait jellemzi. Ezek az elemek alapvetően különböző struktúrákat (minőségeket) jelentenek, de vannak azonos sajátosságaik is, ami meghatározza kölcsönös függésüket (egységüket). Ezek az ellentmondások szintén leküzdhetetlenek; túlhaladásuk megköveteli a nem funkcionális jelenségeket kitermelő

viszonyok felszámolását, ami annak révén valósul meg, hogy általánossá válik a társadalmi funkcionalitás és fejlődés követelményeit kifejező minőség. Ilyen ellentmondás van a munkásosztály és a dolgozó parasztság között a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet szakaszában. A munkásosztály *szocialista* osztály, a dolgozó parasztság pedig a *termelőeszközök magántulajdonára* épülő csoportosulás. A közöttük létező alapvető különbségek ellenére mind a két társadalmi csoportosulás termelőkől, *dolgozókból* tevődik össze, s ebben a minőségükben közös érdekeik vannak, együttműködnek a politikai hatalom gyakorlásában.

A harmadik típusú társadalmi ellentmondást *különbőségnek* nevezhetjük, ez az azonos minőségű (szerkezetű), egymástól függő elemek viszonyait jellemzi, amikor bizonyos tulajdonságaik tekintetében közöttük különbség, a megegyezés hiánya mutatkozik. Sajátos kapcsolatformájuk, az elemek közötti egység formája az egymásba hatolás, ellentétességük megnyilvánulása pedig a különbség. Ez leküzdhető ellentmondás, ami azt jelenti, hogy túlhaladása a strukturális viszony állandó funkcionalitása révén valósul meg. Ilyen ellentmondás nyilvánul meg a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság között a szocialista társadalomban. *Mindkettő* szocialista osztály, mindkettő a termelőeszközök fölötti társadalmi tulajdon alapján áll (bár ennek formája részben különböző), együtt vesz részt a társadalom politikai vezetésében, új, szocialista politikai tudata van. A közöttük levő különbség a társadalmi tulajdon és a termelőfolyamat formáinak különbözőségében, az életkörülményekben jelentkező eltérésekben, valamint abban mutatkozik meg, hogy különböző szinten fejezik ki a szocialista és kommunista társadalom fejlődésének követelményeit.

*

A szocialista társadalom funkcionalitásának elemzése felszínre hozza a sajátos jegyeket a rendszer ellentmondásainak megnyilvánulási formáiban, a közöttük levő kölcsönhatásban. Véleményünk szerint az első sajátosság az, hogy a rendszer egészének funkcionalitásában megmarad a gazdasági ellentmondások elsődleges jelentősége. Ezek az ellentmondások abból az alapvető tényből fakadnak, hogy a szocialista termelési viszonyok sajátos jellegű áru-gazdálkodást szabályoznak; a szocialista gazdaság ellentmondásainak egyik forrása az, hogy zavarok vagy aránytalanságok jelentkezhetnek a gazdaság bizonyos ágai és alágai, ezek egyes paraméterei között, vagy azoknak az új követelményeknek a következtében, amelyekkel a tervszerűsítés politikája révén megtervezett gazdasági modell szembe találja magát a rendszer általános mozgásában.

A szocialista társadalom ellentmondásainak másik sajátossága az, hogy csökken a társadalmi ellentmondások szerepe a rendszer működésében. Ebből a szempontból a szocializmusban a helyzet gyökeresen különbözik az antagonista osztályokra épülő társadalmakat jellemző helyzettől, ahol az osztály-konfliktus a társadalom működésének és fejlődésének elsődleges vonása.

Ez a sajátosság abból fakad, hogy a szocializmusra jellemző társadalmi osztályok közötti viszonyok az osztályok alapvető helyzetében, álláspontjában és meghatározó vonásaiban megmutatkozó azonosságra épülnek. Ezt a helyzetazonosságot a kommunista párt és az illető társadalmi osztályok más szervezetei a marxizmus alapján tudatosítják. Ez az azonosság az alapvető érdekek konvergenciájában, az osztályok akcióegységében fejeződik ki. Míg a tőkés társadalomban a társadalmi konfliktusok jelentik a dolgozók követelésének kielégítéséhez vezető utat, addig a szocializmusban minden osztály érdekeit csakis a többi társadalmi csoportosulás-

sal együttműködve lehet biztosítani. Az alapvetően azonos helyzetű, konvergencia érdekű osztályok együttműködési viszonyaira épül a szocialista társadalmi rendszer egysége, amit e társadalom működésében és fejlődésében hajtómotornak nevezünk.

A szocialista rendszer osztályai közötti ellentmondások ily módon a közöttük létező egység alapján nyilvánulnak meg.

A szocialista társadalom ellentmondásai közötti kölcsönhatásnak harmadik sajátossága az, hogy e rendszer működésében különleges jelentőségűek a politikai viszonyokra jellemző ellentmondások, s eltérő jellegűek a tőkés társadalom ellentmondásaitól. A szocializmusban a politikai viszonyok sajátos ellentmondásainak jelentősége egyáltalán nem abból fakad, hogy itt politikai osztálykonfliktusok léteznének. Ellenkezőleg, az osztályellentmondások csökkenése a szocializmusban abból az elsődleges tényből is ered, hogy ezek az ellentmondások nem érintik a politikai hatalom gyakorlását. A szocialista társadalom politikai viszonyai e rendszer osztályai és rétegei közötti szövetséget fejezik ki a hatalom gyakorlásában, amely a munkásosztály és a kommunista párt vezetésével történik. E viszonyok megtestesítik az osztályok alapvető érdekeinek konvergenciáját, akcióegységüket annak érdekében, hogy optimálissá tegyék a szocialista rendszer működését, elősegítsék sokoldalú fejlődését. Éppen ezért a szocialista politikai viszonyokra jellemző ellentmondások nem osztályjellegűek, hanem a politikai intézmények működéséből, a köztük levő viszonyokból és belső mobilitásukból erednek.

A szocialista politikai viszonyok működése azonban lehetőség formájában magában foglalja egyes funkcionális zavarok megjelenését, amelyek — figyelembe véve azt, hogy e viszonyok közvetítésével valósul meg a társadalmi rend mint rendszer vezetése — különböző formában kihatnak a társadalom többi rész-szisztémájára.

A politikai viszonyok működésében az egyik sajátos ellentmondás a társadalom politikai vezetésének szükségletei és a társadalmi megismerés folyamata között van, ez a megismerés természeténél fogva korlátolt, viszonylagos és részleges, ami rányomja bélyegét a döntések kidolgozására s adekvátságuk fokára. Ha a társadalom politikai vezetése olyan mértékben teszi optimálissá a szocialista társadalom működését, amilyen mértékben tudományosan megalapozott, akkor a nem adekvát, téves elemek megzavarják a társadalom dialektikáját. Másrészt, mint tudjuk, a szocialista demokrácia nem korlátozódik azokra a politikai és gazdasági premisszákra, amelyeket a forradalom megteremtett, hanem abban áll, hogy ezen az alapon kialakít bizonyos politikai viszonyokat, amelyek a termelő társadalmi osztályok érdekeire épülve és általuk ellenőrizve biztosítják közvetlen és sokoldalú részvételüket a politikai döntések meghozatalában. A szocialista demokrácia nem merül ki abban, hogy a társadalom politikai vezetése a munkásosztály és más kategóriájú dolgozók nevében történik, biztosítani kell azt is, hogy a dolgozók egyre szélesebb körben közvetlenül részt vegyenek a vezetésben.

A szocialista társadalom ellentmondásainak kölcsönhatását jellemző negyedik sajátosság a kultúra és a rendszer társadalmi tudatformái kitermelte ellentmondások hatókörének kiszélesedése. Ez a sajátosság abból fakad, hogy általában a mai társadalom, de különösképpen a szocialista társadalom fejlődésében növekedik a művelődés meghatározó szerepe a társadalom működésében. Az élenjáró szocialista gazdaság elképzelhetetlen az oktatás és a tudományos kutatás erőteljes fejlődése nélkül, a magas fokú szervezettség és fegyelem nélkül, ami megköveteli a mély politikai, jogi tudatot és a szocialista etikát. Köztudomású az is, hogy a szocialista politikai viszonyok demokratikus működése többek között a szocialista

politikai, jogi és erkölcsi tudat állandó tökéletesedésére alapoz, enélkül elképzelhetetlen a részvétel a politikai döntések felelősségteli megvitatásában és meghozatalában, valamint végrehajtásában.

A művelődés működéséből kinövő némely ellentmondások a kultúra egyes alkotóelemei — a tudomány, oktatás, tömegkommunikációs eszközök (mass media) — közötti viszonyok, valamint a gazdasági és politikai terület között kialakult kapcsolatok mobilitásának következménye.

Ellentmondások jöhetnek létre abból a különbségből is, amely egyrészt a szocialista gazdasági és társadalmi-politikai viszonyok kiépítéséhez szükséges idő, másrészt a szocialista kultúra meg a teljes szocialista tudat kifermálásához szükséges idő között adódik. Nem annyira a művelődés és a szocialista tudat lemaradásáról van itt szó a társadalmi-politikai és gazdasági viszonyok átalakulásához viszonyított relatív önállóságuk miatt, hanem arról, hogy a művelődés és a tudat szellemi értékeinek rendszerében sokkal mélyrehatóbb a változás, nagyobb fokú a diszkontinuitás, mint a társadalom más területein. A szocialista tudat nemcsak új társadalmi-politikai gondolkodást, új világszemléletet és emberi valóságlátást követel, hanem az új iránti fogékonyságot s jelentős mértékben az új értékek, a marxista humanizmus értékei alapján történő strukturáltságot. E cél feltétele, hogy a szocialista kultúrát az emberiség művelődésének új szintéziséként alakítsuk ki, amelyen belül a sajátos szocialista alkotás legyen uralkodó jellegű. Hozzátehetjük: ennek a célnak a megvalósítása elválaszthatatlanul összefügg a társadalmi viszonyok sokoldalú tökéletesítésével, a szocialista rendszer történelmi felsőbbrendűségének teljes felszínre hozatalával.

Enélkül, hogy a szocialista társadalom művelődésének és tudatának minden ellentmondását felsorolnók, megemlíthetjük ezek heterogén jellegét. A szocialista rendszer szellemi kultúráját meg kell különböztetnünk a szocialista kultúrától, mert az előbbinek a szférája felőle olyan műveket is — a filozófia, esztétika, irodalomkritika, irodalom, dramaturgia területén —, amelyeket nem a marxista gondolkodás alapján, nem a marxista humanizmus értékrendszerének az objektívizálása révén hoztak létre.

A szocialista rendszer társadalmi tudata nem tévesztendő össze a szocialista tudattal, amely csak a szocialista viszonyoknak a marxista gondolkodásra, a marxizmus megalapozta értékekre támaszkodó sajátos szubjektívizált formája. Ezzel szemben a társadalmi rendszer társadalmi tudata magában foglalja a szocializmus előtti tudat bizonyos elemeit, sőt formáit, mint például a vallásos tudatot.

A teljes szocialista tudat minden formájának elválaszthatatlan egysége egyenlőtlen és ellentmondásos folyamat eredményeként alakul ki. Ebben a folyamatban a központi helyet a szocialista politikai tudat foglalja el, amely alkotórésze az osztályviszonyok átalakulásának, az új szocialista osztályok megjelenésének. Ez a szocialista politikai tudat szellemileg elsajátítja az új szocialista gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokat, a kommunista pártnak a szocialista társadalom építésére és sokoldalú fejlesztésére vonatkozó marxista politikáját. Ennek a folyamatnak az egyenlőtlenége abban mutatkozik meg, hogy a szocialista politikai tudat az egyéni tudatban gyakran a nem szocialista tudat elemeivel és formáival társul. Igen ártalmas az a szakadás, amely a politikai, jogi és etikai tudat és ezek elemei közt jelentkezhetik, mivel a szocialista társadalom politikai tudatának kialakítása megköveteli a jogi tudatot is, amely az új gazdasági és társadalmi-politikai viszonyok törvényesítésének kifejezése.

Egyes esetekben a szocialista tudatra jellemző ellentmondások társadalom-

ellenes, a rendszer társadalmi viszonyaival ellentétes magatartást is kialakíthatnak. De itt nem antagónista ellentmondásokról van szó, hanem arról, hogy *egyedek nem épülnek bele a társadalomba*. Az egyes egyének és a társadalom között kialakult polarizálódás ilyen esetben nem olyan jellegű, mint az osztályok vagy más társadalmi csoportok közöttiek; ezt minden esetben külön-külön kell értékelni, s az illető egyén társadalomba való integrálásának a lehetősége mindig lényeges szerepet játszik. A jelenség ilyen megítélése tükröződik például társadalmunk büntető törvényhozásában.

*

Mivel a szocialista rendszer funkcionalitása ellentmondásos, a társadalmi ellentmondások ismerete elengedhetetlen előfeltétele annak, hogy tudatosan szabályozni lehessen ezt a működést. Az ellentmondások figyelmen kívül hagyása azok spontán, vak megnyilvánulásához, súlyos működési zavarokhoz vezet. Eppen ezért nagy jelentősége van annak, hogy azonosítsuk a kapcsolatok különböző formáiban megnyilvánuló ellentmondásokat. Ezt úgy érhetjük el, hogy a működési elégtelenséget jelző zavarokat és jelenségeket feltárjuk és elemezzük.

E témával foglalkozó tanulmányok többsége az *ellentmondások megoldása* kifejezést használja az ellentmondások feletti uralkodás folyamatának jelölésére. Ez a kifejezés véleményünk szerint csak részben adekvát, csak annyiban, amennyiben azokra az ellentmondásokra vonatkozik, amelyeket el kell távolítani, meg kell szüntetni. Az ellentmondások megoldása kifejezést helyesen használjuk a *kapitalizmus* ellentmondásaira vonatkozóan, mivel ezeket fel kell számolni, ezt a társadalmat újjal kell helyettesíteni. Mint ahogy ezt a terminust használni lehet azokra az ellentmondásokra is, amelyek a mi rendszerünkben még a gazdasági gyengénfejltség következményei vagy amelyek a teljes szocialista tudat kialakításának sajátos ellentmondásai.

Nem helyes azonban a kifejezés használata akkor, amikor a szocialista áru-gazdaságra utalunk, mivel ez azt jelentené, hogy fel kellene számolni ennek egyes tartozékait, ami lehetetlen, vagy amikor a társadalmi megismerés, annak történelmileg korlátolt jellege és a társadalom politikai vezetésének követelményei közötti ellentmondásra vonatkoztatjuk. Ezeket az ellentmondásokat *nem lehet* felszámolni, uralásuk megköveteli a fejlődést és a mozgást, ami biztosítja a jelenség kiegyensúlyozott működését, optimálissá tételét. Az ilyen esetekben pontosabb azt a kifejezést használni, hogy *az ellentmondás túlhaladása*.

Gyakran kijelentik, hogy a szocialista társadalom politikai vezetésének el kell kerülnie vagy meg kell előznie az ellentmondások megnyilvánulását. Ez a megfogalmazás sem tűnik megfelelőnek, mivel *az ellentmondások objektívek, nem elkerülhetők s nem is megelőzhetők*. A szocialista társadalom politikai vezetése el tudja kerülni és el is kell kerülnie, meg kell előznie az ellentmondások spontán, vak mozgását, a súlyos működéshibákat, az ellentmondások olyan kibontakozását, amely funkcionális zavarokat, a jelenségek válságállapotát hozzák létre.

Az ellentmondások ismerete még nem egyenlő a rajtuk való uralommal; ez utóbbi feltételezi az ellentmondások szabályozott működését. A Román Kommunista Párt már a forradalom kezdete előtt ismerte a román gazdaság gyengén fejlett állapotát, de ennek felszámolása csak a szocialista forradalom során kezdődhetett meg. Ez a példa ugyanakkor arra utal, hogy minden ilyen kategóriába tartozó ellentmondás megoldása számára van egy megfelelő időpont, tudnunk kell, hogy a gyengénfejltség minden következményének teljes megszüntetése a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom felépítésének folyamatában valósul meg.

A szocialista társadalom működésének ellentmondásos jellege ugyanakkor kiemeli: a szocialista politikai rendszerben szükségszerű a kommunista párt vezető szerepe. Ennek a szerepnek egyik alapvető vonása — mint tudjuk — a szocialista rendszer fejlődési perspektívájának a kidolgozása minden szakasz ellentmondásainak ismerete alapján, az, hogy megtaláljuk bizonyos ellentmondások megoldásának, mások állandó túlhaladásának az eszközeit. Az ellentmondások tudományos szabályozása mind a makro-, mind pedig a mikrotársadalmi méretekben a társadalom vezetésének politikai akciója.

A Román Kommunista Pártnak a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtésére irányuló tudományosan megalapozott programja hazánkban többek között azokból az erőfeszítésekből is fakad, amelyek e szakasz sajátos ellentmondásainak azonosítására és megismerésére irányulnak, s azt célozzák, hogy megteremtjük a társadalmi kereteket és az eszközöket egyes ellentmondások idejében történő megoldására, mások kiegyensúlyozott működésére, ami lehetővé teszi a rendszer fejlődését.

Pártpolitikánk egyik fő vonása a jelenlegi szakaszban az, hogy szavatolja a gazdaság intenzív működését; ez az a megfelelő keret, amely biztosítja, hogy a szocialista árugazdálkodást, valamint e gazdálkodás összetevőinek mobilitását jellemző sajátos ellentmondások kiegyensúlyozottan nyilvánuljanak meg.

A szocialista társadalom ellentmondásainak problémáira ma már felfigyeltek, de ez a rendszeres és sokoldalú kutatásnak csak a kezdete. Aprólékosan tanulmányozni kell minden részrendszer ellentmondásait és e rendszerek közötti viszonyokat: ez az egyetlen út, amely elvezet a szocialista rendszer bonyolult dialektikájának megismeréséhez.

Megjelent a Lupta de clasă 1972. májusi számában. Rövidített szöveg.

Váró Márton szobra

